

naar han skrev om moderne Skuespillere, endog undertiden i Dagblådsanmeldelser. A. A.'s Kritik var paalidelig og røbede, trods sin Knaphed, en betydelig Viden. Gode Kunstnere satte Pris paa hans Dom.

Robert Neiiendam.

J. P. Jacobsen.

Ved J. P. Jacobsens bortgang 10. Septbr. 1918 har Danmark mistet en betydelig forsker.

Han begynder som literaturhistoriker med sin doktordisputats: *Det komiske Dramas Oprindelse og Udvikling i Frankrig før Renaissance* (1903); gennem nogle skildringer fra *Frankrigs historie*, som han skrev til »Verdenskulturen« og »Folkenes Historie«, og gode *oversættelser af Widukinds Sachserkrønike* (1910) og *Gregor af Tours' Frankerkrønike* (1911–1913) nærmede han sig til det, der skulde blive hans egentlige arbejdsområde: overgangen fra oldtid til middelalder. I sin bog *Manes* (I 1914, II 1916), hvortil skitsen *Heros og Helgen* (1913) danner en forstudie, har han stillet sig den opgave at følge den antike religions forvandling til middelalderlig kristendom. Set med kirkehistorikerens øjne var der et brud mellem oldtid og middelalder: »kristendommen« sejrer over »hedenskabet«, en ny gud afløste de gamle, og gudstjeneste traadte i stedet for offer; men i den senere halvdel af 19. årh. kom religionshistorikeren til med sin forkærlighed for at drage folkets tanker frem af kilderne. For hans blik viste der sig en række sammenhænge: de gamle guder reddede sig ofte over i kirken under helgennavne, de gamle kultformer tjente undertiden som basis for den nye kirkeskik, ja de kunde ligefrem indpodes på det nye festår, helgenlegenderne er til tider kun lokaliserede myter, — og mere og mere banede den erkendelse sig vej, at trods al fornyelse var der en sammenhæng mellem fortid og nutid.

For J. P. Jacobsen var det ikke nok at erkende kontinuiteten, for ham var sammenhængen så fast, at det blev et spil med ord, når man talte om omvendelse. Filosoffers og digteres så vel som teologers åndrigheder skifter fra århundrede til århundrede, også i tider da der ikke bliver indført nogen ny religion, — og der er heller ingen, der lever på teologi og filosofi; men nedenunder den flimrende »dannelsessvindel« fører folket sit rolige, støtte liv; det arbejder uden lyrik og dør uden frygt. Dets fortrøstning beror ikke på håbet om et evigt liv og gyldne dage, men på en forvisning om velfærd i graven. Folkets mand har set sin far stige ned til sine frænder, og han har selv ved sine dødefre sørget for hans stadige velbefindende; han ved, at når han har gjort sin pligt, vil der findes en søn, der overtager pligten efter ham, så at han med fred kan dvæle i sit gravkammer.

I denne naive tillid ser J. P. Jacobsen religionens kerne, ja egentlig religionen selv, og han påviser ud fra gravkulten og gravstenenes venlige mindeord, at denne religion går tværs igennem alle officielle tidsgrænser; den kristne sysler med sine døde, på samme måde som hans hedenske forfædre har gjort. Men i denne religion lå også fortrøstning til de døde, forbindelsen blev aldrig brudt, den hedengangne rykkede ikke længere bort, end at han stadig kunde bevare fortroligheden med sin slægt og sin by. Fra herosgraven udstrømmede der råd og kraft, helbredelse i sygdom og velsignelse i bedriften, og det er Jacobsens opgave at forfølge denne dødereligion med dens heroskult ned i middelalderen og at vise, at kirkens værnehelgen ikke var andet end menighedens kraftige fører i herosforklarelse. Graven var og blev livets centrum, dødekulten var og blev religionen, fremtiden ligger ikke i en fjern himmel, men i graven, som findes i samfundets midte.

Hvad der går ud over denne religion henfører J. P. Jacobsen til åndsaristokratiets rodløse leg med åndrigheder. Om religion lader sig reducere til gravskik og dødetro kan være tvivlsomt for os andre; vi kunde jo også tænke, at problemet for hine tiders vedkommende netop vil være at skildre det sammensatte, som karakteriserer åndslivet i disse århundreder. Men der er ingen, der kan læse J. P. Jacobsens energiske fremstilling uden udbytte; med sikker hånd fører han forskningen ned til det faste lag i al religiøs udvikling, folkets konservative tro og sæd, og han bygger sin udvikling op på et sjældent førstehåndskendskab til kilderne.

Manes vil vel altid være en bog, der forarger, samtidig med at den ansporer til videre forskning; men så dygtigt er arbejdet gjort, at hans værk ikke blot bidrager til at stille problemerne i et skarpere lys, men også giver en uvurderlig hjælp til løsning af dem. Og alle, hvad enten de er enige med J. P. Jacobsen i opfattelsen af de religiøse problemer eller ikke, vil føle den dybeste sorg over, at det ikke skulde lykkes ham at fuldbyrde sin fremstilling, og i sorgen over det afbrudte værk blander sig en dyb vemod ved mindet om den selvstændige, ubøjelige og samtidig så fine og indtagende personlighed, som J. P. Jacobsen var.

Vilh. Grønbech.

Ludv. Koch.

19. Oktbr. 1917 døde Provst Ludvig Koch (f. 1837). Paa Grundlag af omfattende Litteraturkendskab, flittigt Studium i Rigsarkivet samt en baade inderlig og praktisk Forstaaelse af Menighedslivet havde Provst Koch igennem 40 Aar ydet en Række meget værdifulde Bidrag til den danske Kirkes Historie særlig i de to sidste